

فرهنگ و این‌های مردم

نواحی غربی ایران

صید محمد درخشنده

سرشناسه : درخشنده، سیدمحمد، ۱۳۳۴.
 عنوان و نام پدیدآور : فرهنگ و آیین‌های مردم نواحی غربی ایران/ سیدمحمد درخشنده.
 مشخصات نشر : ایلام: انتشارات درخشنده، ۱۳۹۸.
 مشخصات ظاهری : ۲۷۵ ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۹۶۴۶۸-۰-۹
 وضعیت فهرست نویسی : فیپا
 یادداشت : کتابنامه: ص. ۲۷۰ - ۲۷۵.
 موضوع : ایران -- آداب و رسوم و زندگی اجتماعی
 موضوع : Iran -- Social life and customs
 رده بندی کنگره : DSR۶۳
 رده بندی دیویی : ۹۵۵/۰۴۴
 شماره کتابشناسی ملی : ۵۰۰۶۳۰

فرهنگ و آیین‌های مردم نواحی غربی ایران

مؤلف: سیدمحمد درخشنده

ناشر: انتشارات درخشنده

صفحه آرایشی: سجاد حاتمی

طراح جلد: ابراهیم کرمان

نوبت چاپ اول: ۱۳۹۸

شابک: ۹۷۸-۹۲۲-۹۶۴۶۸-۹

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۶۰۰۰ تومان

تلفن و نشانی الکترونیکی ناشر

Derakhshandeh.seydmohamad@gmail.com - ۰۹۱۲۵۴۸۱۷۳۳

مقدمه ۱۷

فصل اول: مختصری از وضعیت تاریخی، اجتماعی، فرهنگی ایران

مختصری از اوضاع سیاسی و تاریخی ایران	۲۱
اوضاع اجتماعی و فرهنگی و عشایری ایران	۲۳
اوضاع اجتماعی و شهرنشینی	۲۵

فصل دوم: آیین ها، باورها

آداب، آیین ها و باورها در بین اقوام ایران	۲۹
آیین در فرهنگ نامه ها	۳۰
فایده و معنای آیین	۳۰
معتقدات مذهبی و زیارتی	۳۳
درخت در باورهای دینی	۳۳
چشمه و درخت	۳۴
علم های مذهبی	۳۵
باورهای مردم	۳۶
آداب و مراسمات در بین اقلیت های مذهبی	۳۷
بنیادهای اساطیری و باستانی در باورهای عامیانه ی مردم	۳۸
قصه ها، افسانه ها، چیروک ها	۴۲

فصل سوم: آداب، آیین ها و باورها در استان های آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی، زنجان

استان آذربایجان شرقی	۴۷
آداب و رسوم مردم تبریز	۴۸

۴۸	شب یلدا در تبریز
۴۹	چهار شنبه سوری در تبریز
۵۰	مراسمات نوروز در تبریز
۵۱	رسومات در عقد و عروسی‌ها در تبریز
۵۳	مراسم عزاداری و سوگواری ایام محرم در تبریز
۵۴	ادبیات فولکلوریک آذربایجان
۵۵	لالایی‌های مادران در زبان آذری
۵۶	آیینان آذر: تدوم سنی: ترا انداختم و گرفتم
۵۶	افسانه‌های آذربایجان
۵۷	گوشه‌ای از آداب، رسوم و فولکلور مردم بخشایش
۵۷	مراسم ازدواج در بخشایش
۵۷	سوگواری‌های ایام محرم در بخشایش
۵۸	مراسم تدفین در بخشایش
۵۹	سی پاره خوانی در بخشایش
۵۹	آداب و رسوم مهمان نوازی در بخشایش
۶۰	آداب و رسوم مردم مراغه
۶۲	گوشه‌ای از فرهنگ و باورهای مردم بناب
۶۳	آداب نوروز در بناب
۶۴	عید قربان در بناب
۶۵	مراسم قند شکنی خواستگاری در بناب
۶۵	مراسمات عزاداری محرم
۶۶	آداب و رسوم مردم خامنه
۶۷	چند باور عامیانه در هریس
۶۹	خوردنی‌های هریس
۶۹	چهار شنبه‌های اسفند ماه در هریس
۷۰	آداب و رسوم و باورها در زرنق
۷۱	بخشی از آداب و رسوم مردم اهر
۷۲	آداب و سنن مردم ایلخچی
۷۳	مراسم چهار شنبه‌ی آخر سال در ایلخچی
۷۴	فرهنگ و رسوم ایلات آذربایجان شرقی

۷۶	استان آذربایجان غربی
۷۷	شهرستان ارومیه
۷۸	گوشه‌ای از آداب و رسوم مردم ارومیه
۷۸	جشن آب نو در انبی
۷۹	جشن عید قربان در انبی
۷۹	باورهای طوایف کُرد انبی (ترگور)
۷۹	چهار شنبه سوری در ارومیه
۸۰	مراسم شال اندازی در ارومیه
۸۰	مراسم عید وروز در ارومیه
۸۱	مراسم باران خواهی
۸۱	شهر ایواوغلی
۸۱	جشن خدیر (خضر) در ایواوغلی
۸۲	مراسم کوسا
۸۲	مراسمات، اعتقادات و باورها در بازنجان
۸۳	مراسم چله چخماتماخ در بازرگان
۸۴	فرهنگ و آیین‌های مردم تکاب
۸۴	مراسم جمععی آخر سال در تکاب
۸۴	مراسم نوروز در تکاب
۸۵	مراسمات محرم در تکاب
۸۵	مراسم عید قربان در تکاب
۸۷	فرهنگ و آیین‌های مردم تازه شهر
۸۷	مراسم چهار شنبه سوری در تازه شهر
۸۸	مراسم فاشق زنی در تازه شهر
۸۸	مراسم ناو و دوز در تازه شهر
۸۸	مراسم عزاداری در تازه شهر
۸۹	بایاتی‌ها در تازه شهر
۹۰	آداب و رسوم مردم رَبط
۹۱	تنوع اجرای موسیقی در مراسمات و جشن‌های شهر رَبط
۹۲	باورهای مردم ایل بیگ زاده
۹۳	ویژگی‌های قومی در بین ایل بیگ زاده

۹۳	 جشن آب نو
۹۴	 آداب و رسوم مردم ایل مامش
۹۴	 باورها
۹۴	 آداب و رسوم مردم ایل جلالی
۹۵	 مرگ و سوگواری در میان مردم ایل جلالی (خلیکانلو)
۹۶	 رسوم و عادات ایل حیدرانلو
۹۷	 ایل قره پاتاق
۹۹	 عیداد نادر دایلی
۹۹	 مهر ریز جشن های کلیسایی (شاهرا)
۱۰۰	 استان زنجان
۱۰۲	 مهم ترین آیین ها و مراسم نوروزی در زنجان
۱۰۳	 قیچی کردن آب در ایام چهارشنبه سوری
۱۰۴	 مراسم شال اندازی در زنجان
۱۰۴	 مراسم فال کلید در زنجان
۱۰۴	 مراسم قاشق زنی
۱۰۵	 سنت های دیرینه ی شب یلدا در زنجان
۱۰۶	 چهارشنبه سوری در زنجان
۱۰۶	 مراسم جشن حالا در زنجان
۱۰۶	 عید نوروز در زنجان
۱۰۷	 چهل یاسین سویی در زنجان
۱۰۸	 مراسم ازدواج در زنجان
۱۱۰	 رمضان در زنجان
۱۱۱	 مراسم سوگواری در زنجان
۱۱۱	 آداب برداشتن لباس عزا
۱۱۱	 عزاداری های ایام محرم و صفر در زنجان
۱۱۵	 مراسم شیرخوراگان حسینی در زنجان
۱۱۵	 علم گردانی در زنجان
۱۱۶	 شام غریبان در زنجان
۱۱۶	 مراسم روضه خوانی زنان در زنجان
۱۱۶	 سینه زنی ها در محل تکایا توسط جوانان در زنجان

۱۱۷	نذر خون در ایام محرم
۱۱۷	ایهر
۱۱۹	زمستان ایهر
۱۲۱	آداب و رسوم مردم خرم دره

فصل چهارم: آداب، آیین‌ها و باورها در استان‌های کرمانشاه، کردستان، ایلام

۱۲۵	استان کرمانشاه
۱۲۶	اخلاق و عادات مردم کرمانشاه
۱۳۳	باورهای مردم ایلات سنجابی و کلهر
۱۳۷	در مراسمات عقد و عروسی‌ها چند چیز مورد توجه است
۱۳۷	مراسم چهل بیر (چهل شب برای)
۱۳۸	ته شی ته شی که ریا
۱۳۸	مراسم شه له و شیخالی
۱۳۸	خه ره گه وه ناو مه وه ر
۱۳۹	تولد نوزاد در هرسین
۱۴۰	مراسم نام گذاری نوزاد در هرسین
۱۴۰	مراسم هفتمین روز تولد نوزاد در هرسین
۱۴۰	مراسم عروسی در هرسین
۱۴۲	باورهای عامه مردم هرسین
۱۴۳	استان کردستان
۱۴۶	آداب و رسوم مردم کردستان
۱۴۷	پوشاک بانوان کردستانی
۱۴۸	آداب مهمان نوازی در روستاهای کردستان
۱۵۰	دیگر عادات مردم کردستان
۱۵۱	ایاد و جشن‌ها در کردستان
۱۵۶	مراسم سمنو پزی در ستنندج
۱۵۷	عید فطر و قربان در کردستان
۱۵۹	مراسم چهار شنبه‌ی آخر سال در بین کردها
۱۶۰	آیین سنتی عروسی در کردستان
۱۶۰	گره گشایی با نان و نمک در بین طوایف کردستان

۱۶۱.....	مراسم کشتی زوران باتوله در کردستان.....
۱۶۱.....	آداب و رسوم مردم دلبران.....
۱۶۳.....	آداب و رسوم مردم دیواندره.....
۱۶۳.....	آداب و رسوم مردم زرینه.....
۱۶۴.....	عادات و آداب و رسوم در بیجار.....
۱۶۵.....	قصه‌ها، افسانه‌ها، چیروک‌ها.....
۱۶۸.....	استان ایلام.....
۱۷۳.....	موجبات خدایی و فرا طبیعی.....
۱۷۴.....	گزارش‌های ماه‌های کردی.....
۱۷۴.....	مراسمات «پنجه» در ایام گذشته.....
۱۷۵.....	دید و بازدیدها در ب چله‌ی زمستان.....
۱۷۵.....	شیرینی شب پنجه.....
۱۷۶.....	سرگرمی‌های شب پنجه.....
۱۷۶.....	فصول سال در فرهنگ کردی ایلامی.....
۱۷۷.....	ماه‌های فصل زمستان «زمستان».....
۱۷۷.....	ماه‌های فصل و بهار «بهار».....
۱۷۷.....	ماه‌های فصل پاییز «پاییز».....
۱۷۷.....	ماه‌های فصل سرده و.....
۱۷۷.....	ماه اول از فصل زمستان کردی.....
۱۷۸.....	ماه نامگ (وسط) زمستان کردی.....
۱۷۸.....	ماه آخر زمستان کردی.....
۱۷۸.....	خاکه لیوه.....
۱۷۸.....	گور سیاه.....
۱۷۹.....	چله‌ی کوچک و چله‌ی بزرگ.....
۱۷۹.....	حمیل چمت خیس.....
۱۸۰.....	سه شش گوران.....
۱۸۰.....	خره گه وه ناومه ور.....
۱۸۱.....	بزن قنگه.....
۱۸۱.....	حسن صیاد.....
۱۸۲.....	ماه اول بهار کردی.....

۱۸۲.....	مراسم شلی ملی
۱۸۳.....	سه بره رضا/ سه بره ای امام رضا (ع)
۱۸۳.....	دالگ و هار
۱۸۳.....	افسانه‌ی دالگ و هار و حمیل و ممیل
۱۸۴.....	آمی و مومی
۱۸۴.....	سهم پریان/ سهم حیا ی خبو
۱۸۵.....	ماه دوم بهار کردی
۱۸۵.....	ماه سوم بهار کردی (پنجه ماه)
۱۸۵.....	بر پنجه / پنج بر
۱۸۶.....	فصل پاییز کی
۱۸۶.....	ماه اول پاییز / پاییز
۱۸۶.....	ماه دوم پاییز/ پاییز
۱۸۶.....	ماه سوم پاییز/ پاییز
۱۸۶.....	سرده وای کردی
۱۸۶.....	ماه اول سرده وا
۱۸۶.....	ماه دوم سرده وا/ مانگ نامگ سرده وا
۱۸۷.....	ماه گاقور
۱۸۷.....	خرماپزان / خرمارسان
۱۸۷.....	ماه سوم سرده وا
۱۸۷.....	باورها در مورد ستاره‌ی سهیل در ایام سرده وا
۱۸۸.....	اول پله در آخر سرده وا
۱۸۸.....	اصطلاح باران حلال
۱۸۸.....	نام محلی بعضی از ماه های سال
۱۸۹.....	ستارگان
۱۸۹.....	اسامی بادها
۱۸۹.....	عقاید عامه در خصوص آب وهوا
۱۹۰.....	بعضی از رسومات و آداب در ایام عقد و عروسی‌ها
۱۹۱.....	چگونگی گذران ایام بارداری و زایمان در زنان
۱۹۲.....	بریدن ناف نوزاد
۱۹۲.....	سرنافی/ نوکه برانه

۱۹۲	سوراخ کردن گوش نوزاد.....
۱۹۳	رسم نام گذاری نوزاد.....
۱۹۳	قربانی کردن/ توو.....
۱۹۴	مراقبت از زن پس از زایمان.....
۱۹۴	مراقبت از نوزاد پس از تولد.....
۱۹۴	نحوه ی حمام نمودن زن زائو.....
۱۹۵	رسم چله شوری.....
۱۹۵	باورها، عوامه در خصوص چله.....
۱۹۷	چله خا.....
۱۹۷	سوخته زاری.....
۱۹۸	پاچله زریر.....
۱۹۸	دامن دریژ/دامن در.....
۱۹۹	باورهای عامیانه در مورد زنان باردار.....
۲۰۰	باورهای عامیانه در مورد نوزاد.....
۲۰۴	رسم نیت گرفتن از نوزادان.....
۲۰۵	مراسمات عزا در ایلام.....
۲۰۷	رفتن به سر مزار در پنج شنبه ی آخر سال.....
۲۰۸	آیین های عزاداری ایام محرم در ایلام.....

فصل پنجم: آئین ها و باورها در استان لرستان و همکن

۲۱۱	استان لرستان.....
۲۱۲	خرم آباد.....
۲۱۳	آداب و رسوم مردم خرم آباد.....
۲۱۳	مراسم شنبه به در.....
۲۱۴	مراسم محرم.....
۲۱۵	مراسم (الفه) = alefa (عرفه) در خرم آباد.....
۲۱۶	لالایی های مادرانه.....
۲۱۶	دعا کردن.....
۲۱۸	قسم ها.....
۲۲۰	سعد و نحس ایام هفته.....

۲۲۱	آساره قوس
۲۲۱	تقدس آب در بین مردم لرستان
۲۲۲	لباس زنان و مردان لر
۲۲۴	آداب مهمان نوازی مردم لرستان
۲۲۵	بعضی از عادات و سنن و رسوم مردم بروجرد
۲۲۶	بعضی از عادات مردم الشتر
۲۲۶	مراسم جشن عروسی در الیگودرز
۲۲۷	گوشه‌ای از آداب و رسوم مردم پلدختر
۲۲۸	دعا، باورها و اعتقادات مردم در هنگام تولد
۲۳۰	نام گذاری نوزاد در لرستان
۲۳۱	نام بعضی از ده‌ها، یام ده‌ها در نزد قوم لک
۲۳۲	شه شله و برد العبر
۲۳۳	استان همدان
۲۳۵	مراسم و ترانه‌های شب چله در همدان
۲۳۵	قال سوزن در شب چله در همدان
۲۳۶	محرم در همدان
۲۳۷	آیین سقایی
۲۳۸	مراسم تعزیه در همدان
۲۳۸	آیین نذورات در همدان
۲۳۹	مراسم عید قربان در همدان
۲۳۹	مراسم عید فطر در همدان
۲۴۰	مراسم عید مبعث در همدان
۲۴۰	مراسم عقد و عروسی در همدان
۲۴۰	مراسم مهمانی شب هفت تولد نوزاد در همدان
۲۴۱	آیین‌های محرم ملایر
۲۴۱	مراسم تعزیه در ملایر
۲۴۲	مراسم پرده خوانی در ملایر
۲۴۲	اعتقاد مردم ملایر به نذورات محرم در ملایر
۲۴۳	سفره‌ی ابوالفضل (ع)
۲۴۳	سفره‌ی حضرت رقیه (س)

مقدمه

ایران عزیز با دارا بودن اقوامی اصیل و با ریشه، اعم از فارس و ترک، ترکمن، کرد، لر و بلوچ و ... و نیز ایلات و عشیره‌هایی مهم و شناخته شده‌ای آن، مانند قشقایی، بختیاری شاهسون، کرکاشوند، بیرانوند و کلهر و زنگنه، عرب ایرانی و ...، دارای مردمی برخوردار و غنی از آداب، عادات، فرهنگ و سنن‌های گوناگونی هستند که در نتیجه‌ی هزاران سال تجربه و هم‌نشینی و هر ریزی به دست آمده است.

از بین این آداب و عادات و نشان‌های فرهنگی، آن چه مسلم است، بسیاری از آن‌ها به مرور زمان و در طول دوران دستخوش تغییرات گردیده و یا به نحوی به دست فراموشی سپرده شده و بسیاری دیگر باورها باقی مانده‌اند و یا در میان بعضی از اقوام همچنان مورد قبول واقع بوده، ضمن این که اگر در هر کجای این باورها شکی وجود داشته باشد، بنابر این در جهاتی به آن سرنگورده و یا نمی‌پسندند.

در کشور بزرگ ایران با سابقه‌ای چند هزار ساله و وضعیت جغرافیایی و ژئوپلیتیکی، دارا بودن کوهستان‌های در هم تنیده، دشت‌ها، جلگه‌ها و آب و هوا و اقلیم گوناگون و متنوع و دور و نزدیک بودن شهرها و آبادی‌ها و وجود ایلات و عشایر کوچرو و یکجا نشین و پراکندگی جمعیت در بسیاری از مناطق، و نیز نوع رفتار و زندگی‌های گوناگون در بین مردم، طبعاً می‌توان آداب، رفتار، سنن، عادات و فرهنگ‌های متنوعی را در میان هر قومی مشاهده نمود و یا تفاوت‌ها را تا حدودی احساس نمایند.

در هر صورت فرهنگ و آداب غنی و بی‌انتهای این اقوام در جای خود بسیار زیبا و در خور توجه است، که شاید مشابه آن نیز در بسیاری از جاهای دیگر وجود نداشته باشد. زیرا این فرهنگ‌ها نشأت گرفته از طبیعت پیرامونی در طی هزاران سال بوده و هر قومی در محدوده‌ی جغرافیایی محل زندگی خود با این جور فرهنگ‌ها خود را عجین و هماهنگ نموده است.